Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

10. lipnja 2021.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Ugovori o hipotekarnom kreditu u stranoj valuti (švicarski franak) – Zastara – Članak 4. stavak 2. – Glavni predmet ugovora – Ugovorne odredbe kojima se zajmoprimac izlaže valutnom riziku – Zahtjevi razumljivosti i transparentnosti – Teret dokazivanja – Članak 3. stavak 1. – Znatnija neravnoteža – Članak 5. – Ugovorna odredba koja je sastavljena jasno i razumljivo – Načelo djelotvornosti”

U spojenim predmetima C-776/19 do C-782/19,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koje je uputio tribunal de grande instance de Paris (Okružni sud u Parizu, Francuska), odlukama od 1. i 2. listopada 2019., koje je Sud zaprimio 22. listopada 2019., u postupcima

VB,

WA (predmet C-776/19),

XZ,

YY (predmet C-777/19),

ZX (predmet C-778/19),

DY,

EX (predmet C-781/19),

protiv

BNP Paribas Personal Finance SA

i

AV (predmet C-779/19),

BW,

CX (predmet C-780/19),

* Jezik postupka: francuski

FA (predmet C-782/19)

protiv

BNP Paribas Personal Finance SA,

Procureur de la République,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: J.-C. Bonichot, predsjednik vijeća, R. Silva de Lapuerta, potpredsjednica Suda u svojstvu suca prvog vijeća, C. Toader, M. Safjan i N. Jääskinen (izvjestitelj), suci,

nezavisna odvjetnica: J. Kokott,

tajnik: V. Giacobbo, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 28. listopada 2020.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za VB, WA, DY i EX, C. Constantin-Vallet, *avocat*,

– za XZ, YY, ZX, AV, BW, CX i FA, A.-V. Benoit, C. Fabre i S. Szames, *avocats*,

– za BNP Paribas Personal Finance SA, P. Metais i P. Spinosi, *avocats*,

– za francusku vladu, A.-L. Desjonquères, E. de Moustier i E. Toutain, u svojstvu agenata,

– za Europsku komisiju, C. Valero, N. Ruiz García i M. Van Hoof, u svojstvu agenata,

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnu odvjetnicu, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjevi za prethodnu odluku odnose se na tumačenje Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).

2 Zahtjevi su upućeni u okviru sporova između, prvo, osoba VB, WA, XZ, YY, ZX, DY i EX, sjedne strane, i društva BNP Paribas Personal Finance SA, s druge strane, i, drugo, osoba AV, BW, CX i FA, s jedne strane, i društva BNP Paribas Personal Finance i Procureur de la République (državni odvjetnik, Francuska), s druge strane, u vezi s navodnom nepoštenosti odredaba ugovora o hipotekarnom zajmu u stranoj valuti kojima se, među ostalim, predviđa da je švicarski franak valuta obračuna, a euro valuta plaćanja, što za učinak ima to da valutni rizik nosi zajmoprimac.

Pravni okvir

Pravo Unije

3 Šesnaesta i dvadeset četvrta uvodna izjava Direktive 93/13 glase:

„budući da se ta procjena nepoštenosti odredaba koja se provodi u skladu s odabranim općim kriterijima, posebno u prodaji ili pružanju javnih usluga gdje se usluge pružaju kolektivno čime se u obzir uzima čimbenik solidarnosti među korisnicima, mora upotpuniti tako da se najprije općenito ocijene različiti uključeni interesi; budući da to predstavlja uvjet o dobroj vjeri; budući da prilikom donošenja procjene o dobroj vjeri posebnu pozornost treba posvetiti jačini polazišta pregovaračkih strana, zatim je li potrošač bio naveden da prihvati odredbu i je li roba ili usluga prodana ili pružena na temelju posebne narudžbe potrošača; budući da prodavatelj robe ili pružatelj usluga možda ispunjava uvjet o dobroj vjeri ako postupa pošteno i pravedno u odnosu na drugu stranu o čijim zakonitim interesima mora voditi računa;

[…]

budući da sudovi ili upravna tijela država članica moraju na raspolaganju imati odgovarajuća i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalne primjene nepoštenih odredaba u potrošačkim ugovorima”.

4 Člankom 3. te direktive propisuje se:

„1. Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.

2. Uvijek se smatra da se o nekoj odredbi nije pojedinačno pregovaralo ako je ona sastavljena unaprijed pa potrošač nije mogao utjecati na njezin sadržaj, posebno u kontekstu unaprijed formuliranog standardnog ugovora.

[…]”

5 U skladu s člankom 4. te direktive:

„1. Ne dovodeći u pitanje članak 7., nepoštenost ugovorne odredbe procjenjuje se tako da se u obzir uzimaju priroda robe ili usluga na koje se ugovor odnosi u vrijeme kada je ugovor sklopljen, sve popratne okolnosti sklapanja ugovora i sve ostale odredbe tog ugovora ili nekog drugog ugovora o kojem on ovisi.

2. Procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost cijene i naknade na jednoj strani, i isporučene usluge i robu, na drugoj, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene.”

6 Članak 5. te direktive određuje:

„U slučaju ugovora u kojima se potrošaču sve ili određene odredbe nude u pisanom obliku, te odredbe uvijek moraju biti sročene jasno i razumljivo. Ako postoji sumnja oko značenja neke odredbe, prednost ima tumačenje koje je najpovoljnije za potrošača. […]”

7 Članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 glasi:

„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.”

8 Člankom 7. stavkom 1. te direktive određuje se:

„U interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koji prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.”

Francusko pravo

9 Članak 2224. Građanskog zakonika navodi:

„Obveznopravna potraživanja i stvarnopravne tužbe koje se odnose na pokretnine zastarijevaju pet godina od dana kada je nositelj prava znao ili je trebao znati za činjenice na temelju kojih je imao aktivnu legitimaciju za ostvarenje tog prava.”

Glavni postupci i prethodna pitanja

10 Tijekom 2008. i 2009. godine osobe VB, WA, XZ, YY, ZX, DY, EX, AV, BW, CX i FA (u daljnjem tekstu: tužitelji u glavnom postupku) pojedinačno su s društvom BNP Paribas Personal Finance sklopile ugovor o hipotekarnom kreditu u stranoj valuti naziva „Helvet Immo”. Ti ugovori, koje su uglavnom sklapali posrednici, sklopljeni su radi kupnje nekretnina ili udjela u društvima za nekretnine u različitim iznosima od 48 000 do 426 000 švicarskih franaka odnosno između oko 44 000 i 389 000 eura, i to u trajanju između 22 i 25 godina.

11 Iz odluka kojima se upućuje prethodno pitanje proizlazi da navedeni ugovori sadržavaju ugovorne odredbe prema kojima:

– dotični krediti financirali su se zajmovima sklopljenima u švicarskim francima, a tim se kreditima istodobno upravljalo u švicarskim francima (valuta obračuna) i u eurima (valuta plaćanja);

– kada je riječ o tečajnim transakcijama, uplate na ime predmetnih zajmova mogle su se izvršiti samo u eurima za otplatu u švicarskim francima;

– tečajne transakcije koje je trebalo izvršiti bile su navedene u ugovorima o zajmu o kojima je riječ u glavnom postupku i u slučaju da zajmoprimac ne ispuni obvezu, zajmodavac je imao mogućnost jednostrano zamijeniti švicarski franak eurom;

– budući da amortizacija ovisi o promjeni pariteta euro/švicarski franak, ona je sporija ako tečajna transakcija dovodi do iznosa manjeg od dospijeća u švicarskim francima, a eventualni dio neamortiziranog kapitala upisan je u dugovni saldo. U suprotnom slučaju, povrat kredita je brži;

– ako održavanje na snazi iznosa uplata u eurima ne omogućuje podmirenje ukupnog iznosa računa za početno preostalo trajanje uvećano za pet godina, otplate se uvećavaju. Ako na kraju

pete godine produljenja i dalje postoji dugovni saldo, uplate se moraju nastaviti do potpunog podmirenja;

– fiksnu kamatnu stopu, prvotno dogovorenu, moglo se ponovno izračunati svakih pet godina u skladu s unaprijed utvrđenom formulom, a zajmoprimac je tom prilikom mogao odabrati promjenu obračunske valute u eure, izabravši bilo primjenu nove uvećane fiksne kamatne stope ili primjenu promjenjive stope.

12 Za tužitelje u glavnom postupku u predmetima C-776/19, C-778/19, C-779/19 i C-780/19, uz ponudu kredita bile su priložene dvije simulacije koje su prikazivale utjecaj promjena deviznog tečaja na iznos i trajanje zajma. Prva se odnosila na učinak povišenja ili sniženja kamatne stope za dva boda računajući od 61. dospijeća na iznos uplata, trajanje i ukupne troškove kredita. Druga, naslovljena „Informacije koje se odnose na tečajne transakcije koje će biti obavljene u okviru upravljanja vašim kreditom”, simulirala je promjene tih istih elemenata u slučaju povećanja vrijednosti eura u odnosu na švicarski franak (u predmetu C-776/19, 1 euro za 1,5896 švicarskog franka; u predmetu C-778/19, 1 euro za 1,57 švicarskog franka; u predmetu C-779/19, 1 euro za 1,59 švicarskog franka; u predmetu C-780/19, 1 euro za 1,66 švicarskog franka) i pada vrijednosti eura (u predmetu C-776/19, 1 euro za 1,4296 švicarskog franka; u predmetu C-778/19, 1 euro za 1,41 švicarskog franka; u predmetu C-779/19, 1 euro za 1,43 švicarskog franka; u predmetu C-780/19, 1 euro za 1,5 švicarskog franka).

13 Tužiteljima u glavnom postupku u predmetima C-777/19, C-781/19 i C-782/19 zajmodavac nije ponudio nikakve simulacije.

14 Zbog nepovoljnog razvoja deviznog tečaja utvrđenog od datuma sklapanja ugovora o kojima je riječ u glavnom postupku tužitelji iz glavnog postupka naišli su na poteškoće prilikom vraćanja hipotekarnog zajma koji su sklopili. Potom su tužitelji u razdoblju od 2015. do 2018. godine tužili BNP Paribas Personal Finance, svaki u dijelu koji se na njega odnosi, pred sudom koji je uputio zahtjev, pozivajući se osobito na nepoštenost odredbi kojima se uvodi financijski mehanizam predviđen ugovorima „Helvet Immo”.

15 Osim toga, nakon sudske istrage BNP Paribas Personal Finance upućen je 29. kolovoza 2017. pred tribunal correctionnel (Sud za lakša kaznena djela, Francuska) zbog zavaravajuće poslovne prakse. Presudom od 26. veljače 2020. trinaesto kazneno vijeće tribunala de grande instance de Paris (Okružni sud u Parizu, Francuska) osudilo je tu bankovnu instituciju zbog zavaravajuće poslovne prakse. Prema informacijama koje su stranke glavnog postupka pružile na raspravi pred Sudom, društvo BNP Paribas Personal Finance podnijelo je žalbu protiv te presude, koja stoga nije pravomoćna.

16 Pred sudom koji je uputio zahtjev tužitelji u glavnom postupku ističu, među ostalim, nepoštenost odredbi kojima se uvodi financijski mehanizam predviđen predmetnim ugovorima o zajmu. BNP Paribas Personal Finance ističe da su zahtjevi kojima tužitelji u glavnom postupku ističu nepoštenost navedenih ugovornih odredbi zastarjeli i, u svakom slučaju, neosnovani.

17 Što se tiče, s jedne strane, pitanja zastare zahtjeva koje su podnijeli tužitelji u glavnom postupku, sud koji je uputio zahtjev ističe da bi primjena zastarnog roka od pet godina, na temelju članka 2224. francuskog Građanskog zakonika, dovela do utvrđivanja zastare navedenih zahtjeva. Prema nacionalnoj sudskoj praksi taj rok počinje teći od datuma prihvaćanja ponude zajma.

18 U tom kontekstu sud koji je uputio zahtjev pita se je li prigovor protiv takvog zastarnog roka na zahtjeve potrošača za ostvarivanje njihovih prava koja imaju na temelju Direktive 93/13 u skladu s načelom djelotvornosti. Prema njegovu mišljenju, budući da devizni tečaj može ostati stabilan tijekom prvih godina ugovora te se pogoršati tek kasnije tijekom trajanja tog ugovora, ne može se isključiti da korisnici kredita ne mogu ostvariti svoja prava.

19 Što se tiče, s druge strane, ispitivanja nepoštenosti ugovornih odredbi, sud koji je uputio zahtjev ističe da ugovori o zajmu o kojima je riječ u glavnom postupku sadržavaju nekoliko odredbi koje su dio mehanizma konverzije valuta, a čiji je učinak prebacivanje valutnog rizika na zajmoprimca.

20 U tom kontekstu taj se sud osobito pita treba li, zbog toga što se te ugovorne odredbe odnose na pitanje rizika promjene tečaja, smatrati da su dio glavnog predmeta ugovora o zajmu o kojima je riječ u glavnom postupku, te da se na tom temelju ne mogu smatrati nepoštenima jer su jasne i razumljive. U tom pogledu također se postavlja pitanje utjecaja na kvalifikaciju tih ugovornih odredbi druge odredbe umetnute u ugovore o zajmu o kojima je riječ u glavnom postupku, koja omogućuje zajmoprimcu da izvrši opciju konverzije u eurima na unaprijed određene datume.

21 Što se tiče elemenata ocjene jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe i postojanja znatnije neravnoteže između prava i obveza stranaka proizišlih iz tog ugovora, sud koji je uputio zahtjev ističe da su tužitelji u glavnom postupku primili informacije o utjecaju promjena pariteta između eura i švicarskog franka na trošak dotičnog zajma. Međutim, rizik promjene tečaja uopće se ne navodi u ugovorima o zajmu o kojima je riječ u glavnom postupku.

22 Sud koji je uputio zahtjev osim toga pojašnjava da su se u nacionalnoj sudskoj praksi odredbe ugovora poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku smatrale jasnima i razumljivima osobito zato što su korisnici kredita primili informacije o tečajnim transakcijama izvršenima tijekom trajanja predmetnog ugovora o kreditu kao i utjecaju promjena pariteta između eura i švicarskog franka na trajanje tog ugovora i na uplate radi plaćanja preostalog iznosa.

23 U tom kontekstu, budući da pružatelj usluge odnosno prodavatelj robe ima na raspolaganju sredstva veća od potrošača za predviđanje gospodarskog razvoja i rizika promjene tečaja, sud koji je uputio zahtjev pita se o posebnim informacijama o riziku promjene tečaja koji treba dostaviti korisniku kredita koji ne poznaje gospodarska predviđanja koja mogu imati posljedice na kretanje pariteta između valute obračuna i valute plaćanja i s njima povezanih rizika. U tom pogledu također se postavlja pitanje tereta dokazivanja jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe s obzirom na to da se priopćavanje određenih informacija osporava u glavnim postupcima.

24 U tim je okolnostima tribunal de grande instance de Paris (Okružni sud u Parizu, Francuska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Protivi li se Direktivi br. 93/13, tumačenoj s obzirom na načelo djelotvornosti, u [predmetima poput onih u glavnom postupku], primjena pravila o zastari u sljedećim slučajevima: (a) za utvrđenje nepoštenosti ugovorne odredbe, (b) za eventualne povrate, (c) kad je potrošač tužitelj i (d) kad je potrošač tuženik, uključujući u protutužbi?

2. U slučaju potpuno ili djelomično niječnog odgovora na prvo pitanje, protivi li se Direktivi br. 93/13, tumačenoj s obzirom na načelo djelotvornosti, u [predmetima poput onih u glavnom postupku], primjena nacionalne sudske prakse koja kao dan kada zastarni rok počinje teći određuje dan prihvata ponude kredita umjesto dana nastanka ozbiljnih financijskih poteškoća?

3. Jesu li ugovorne odredbe poput onih o kojima je riječ u [glavnim postupcima], koje, među ostalim, predviđaju da je švicarski franak valuta obračuna, a euro valuta plaćanja, koje valutni rizik prebacuju na korisnika kredita, obuhvaćene glavnim predmetom ugovora u smislu članka 4. [stavka] 2. Direktive 93/13, ako se ne osporavaju troškovi konverzije i ako postoje ugovorne odredbe koje, na određene datume, predviđaju mogućnost za korisnika kredita da izvrši konverziju u eure u skladu s unaprijed utvrđenom formulom?

4. Protivi li se Direktivi br. 93/13, tumačenoj s obzirom na načelo djelotvornosti prava [Unije], nacionalna sudska praksa koja smatra da su ugovorna odredba ili sve ugovorne odredbe poput onih o kojima je riječ glavnom postupku „jasne i razumljive" u smislu Direktive, iz sljedećih razloga:

   – prethodna ponuda kredita detaljno navodi tečajne transakcije obavljene tijekom trajanja kredita i precizira da je tečaj eura naspram švicarskih franaka onaj koji je primjenjiv dva radna dana prije datuma događaja koji određuje transakciju i koji je objavljen na mrežnoj stranici Europske središnje banke;

   – u ponudi je spomenuto da korisnik kredita prihvaća tečajne transakcije iz švicarskih franaka u eure i iz eura u švicarske franke koje su nužne za funkcioniranje i otplatu kredita i da davatelj kredita nakon podmirenja davanja povezanih s kreditom izvršava konverziju u švicarske franke salda mjesečnih uplata u eurima;

   – ponuda navodi da će, ako tečajna transakcija rezultira iznosom nižim od dospjelog obroka u švicarskim francima, otplata glavnice biti sporija, a eventualni dio neotplaćene glavnice po dospijeću biti upisan u dugovni saldo u švicarskim francima, i, ako je navedeno da se otplata glavnice kredita mijenja u skladu s promjenama deviznog tečaja primjenjivanog na mjesečne uplate, bilo naviše ili naniže, da ta promjena može dovesti do produljenja ili skraćenja trajanja otplate kredita i, ovisno o slučaju, izmijeniti ukupni teret otplate;

   – članci „Interni račun u eurima" i „Interni račun u švicarskim francima" pobliže opisuju izvršene transakcije prilikom svakog plaćanja po dospjelosti u korist ili na teret svakog računa, a ugovor transparentno prikazuje konkretno funkcioniranje mehanizma konverzije strane valute;

   i dok u ponudi, posebice, nema izričitog navođenja „rizika promjene tečaja" koji snosi korisnik kredita s obzirom na izostanak ostvarivanja dohotka u valuti obračuna, kao i izričito navođenje „kamatnog rizika"?

5. U slučaju [potvrdnog] odgovora na četvrto pitanje, protivi li se Direktivi [93/13], tumačenoj s obzirom na načelo djelotvornosti prava [Unije], nacionalna sudska praksa koja smatra da su ugovorna odredba ili sve ugovorne odredbe poput onih u glavnom postupku „jasne i razumljive" u smislu Direktive ako se samo elementima utvrđenima u četvrtom pitanju pridoda simulacija o sniženju valute plaćanja za 5 do 6 % u odnosu na valutu obračuna, u ugovoru početnog trajanja od [22 do 25 godina], i bez drugog navođenja pojmova poput „rizik" ili „poteškoća"?

6. Snosi li teret dokazivanja „jasnoće i razumljivosti" odredbe u smislu Direktive 93/13, uključujući u pogledu okolnosti pod kojima je ugovor sklopljen, pružatelj usluge odnosno prodavatelj robe ili potrošač?

7. U slučaju da je teret dokazivanja jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe na pružatelju usluge odnosno prodavatelju robe, protivi li se Direktivi 93/13 nacionalna sudska praksa u skladu s kojom, pri postojanju dokumenata o tehnikama prodaje, korisnici kredita moraju dokazati, s jedne strane, da su oni adresati informacija koje su sadržane u tim dokumentima, i, s druge strane, da ih je njima uputila banka ili, naprotiv, Direktiva zahtijeva da ti elementi čine predmnjevu da su podaci iz tih dokumenata proslijeđeni, uključujući usmeno, korisnicima kredita te da je na pružatelju usluge odnosno prodavatelju robe, koji mora jamčiti za informacije koje su priopćili posrednici koje je on odabrao, da tu običnu predmnjevu obori?

8. Može li se smatrati da postoji znatnija neravnoteža u [ugovorima poput onih] u glavnom postupku u [kojima] dvije strane snose rizik promjene tečaja ako, s jedne strane, pružatelj usluge odnosno prodavatelj robe raspolaže boljim sredstvima za predviđanje rizika promjene tečaja od potrošača te je, s druge strane, rizik koji snosi pružatelj usluge odnosno prodavatelj robe ograničen, dok onaj koji snosi potrošač nije?”

25 Odlukom predsjednika Suda od 19. studenoga 2019. predmeti C-776/19 do C-782/19 spojeni su u svrhu pisanog i usmenog dijela postupka.

O prethodnim pitanjima

Prvo i drugo pitanje

26 Svojim prvim i drugim pitanjem, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li Direktivu 93/13, u vezi s načelom djelotvornosti, tumačiti na način da joj se protivi nacionalni propis koji na podnošenje zahtjeva potrošača za utvrđenje nepoštenosti odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluge ili za povrat nezakonito plaćenih iznosa, na temelju nepoštenih ugovornih odredaba u smislu navedene direktive, primjenjuje zastarni rok od 5 godina koji počinje teći od dana prihvata ponude zajma.

27 U tom pogledu valja istaknuti da su, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, u nedostatku posebnih propisa Unije u tom području načini provedbe zaštite potrošača predviđene Direktivom 93/13 stvar unutarnjeg pravnog poretka država članica na temelju načela njihove procesne autonomije. Međutim, ta pravila ne mogu biti manje povoljna od onih kojima se uređuju slične unutarnje situacije (načelo ekvivalentnosti), niti smiju biti oblikovana tako da je u praksi nemoguće ili pretjerano teško izvršavati prava dodijeljena pravnim poretkom Unije (načelo djelotvornosti) (vidjeti u tom smislu presudu od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 83. i navedenu sudsku praksu).

28 Što se konkretno tiče načela djelotvornosti, koje je jedino obuhvaćeno ovim predmetom, valja istaknuti da svaki slučaj u kojem se postavlja pitanje čini li nacionalna postupovna odredba nemogućom ili pretjerano teškom primjenu prava Unije mora biti analiziran uzimajući u obzir mjesto te odredbe u cjelokupnom postupku, njegovo odvijanje i osobitosti pred različitim nacionalnim sudovima. U tom pogledu valja, prema potrebi, uzeti u obzir načela na kojima se temelji nacionalni pravosudni sustav, kao što su to zaštita pravâ obrane, načelo pravne sigurnosti i dobro odvijanje postupka (vidjeti osobito presudu od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 85. i navedenu sudsku praksu).

29 Osim toga, Sud je pojasnio da obveza država članica da uvedu postupovna pravila, kojima se omogućava osiguravanje poštovanja prava koja stranke imaju na temelju Direktive 93/13 protiv korištenja nepoštenih ugovornih odredaba, podrazumijeva zahtjev djelotvorne sudske zaštite, također uspostavljen člankom 47. Povelje temeljnih prava Europske unije koja vrijedi, među ostalim, što se tiče utvrđivanja postupovnih pravila vezanih za tužbe utemeljene na tim pravima (vidjeti u tom smislu presudu od 31. svibnja 2018., Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, t. 49. i navedenu sudsku praksu).

30 Što se tiče analize značajki roka zastare o kojemu je riječ u glavnom postupku, Sud je pojasnio da se u toj analizi posebno moraju ispitati trajanje tog roka i način njegove primjene, uključujući odabrani način pokretanja tog roka (vidjeti u tom smislu presudu od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 61. i navedenu sudsku praksu).

31 Kao prvo, kada je riječ o prigovoru zastare na zahtjeve potrošača za ostvarivanje prava koja imaju na temelju Direktive 93/13, važno je istaknuti da, prema sudskoj praksi Suda, razumni prekluzivni rokovi za pokretanje postupka koji su propisani u interesu pravne sigurnosti nisu takve naravi da u praksi onemogućavaju ili pretjerano otežavaju korištenje prava koja priznaje pravni poredak Unije ako su stvarno dovoljni da bi potrošaču omogućili pripremu i podnošenje djelotvornog pravnog lijeka (vidjeti u tom smislu presudu od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 62. i navedenu sudsku praksu).

32 Naime, Sud je već priznao da zaštita potrošača nije apsolutna i da određivanje razumnih prekluzivnih rokova za pokretanje postupaka u interesu pravne sigurnosti jest u skladu s pravom Unije (vidjeti osobito presude od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 56. i od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 82. i navedenu sudsku praksu).

33 Međutim, naglašavajući zaštitu koju Direktiva 93/13 osigurava potrošačima, Sud je presudio da se toj direktivi protivi nacionalni propis koji zabranjuje nacionalnom sudu da se nakon isteka prekluzivnog roka pozove na nepoštenost odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između trgovca i potrošača (vidjeti u tom smislu presude od 21. studenoga 2002., Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, t. 38. i od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 55.).

34 U ovom slučaju zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na dvije različite situacije, odnosno, s jedne strane, na prigovor zastarnog roka na zahtjev potrošača za utvrđenje nepoštenosti odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i tog potrošača i, s druge strane, na prigovor takvog roka na zahtjev koji je navedeni potrošač podnio radi povrata neosnovano plaćenih iznosa na temelju nepoštenih odredaba u smislu Direktive 93/13.

35 Kad je riječ, s jedne strane, o prigovoru roka zastare na zahtjev potrošača za utvrđenje nepoštenosti ugovorne odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluge i tog potrošača, valja podsjetiti, kao prvo, da na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 nepoštene odredbe u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača nisu obvezujuće za potrošača.

36 Kao drugo, imajući u vidu narav i važnost javnog interesa na kojem se zasniva zaštita potrošača, Direktiva 93/13 državama članicama nameće, kao što to proizlazi iz njezina članka 7. stavka 1. u vezi s dvadeset četvrtom uvodnom izjavom, da moraju osigurati primjerena i djelotvorna sredstva

za sprečavanje korištenja nepoštenih odredbi u ugovorima između trgovaca i potrošača. Da bi se to postiglo, nacionalni sudovi dužni su izuzeti iz primjene nepoštene ugovorne odredbe kako one ne bi imale obvezujuće učinke na potrošača, osim ako se potrošač tomu protivi (vidjeti u tom smislu presudu od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 52. i 53. i navedenu sudsku praksu).

37 Kao treće, iz sudske prakse proizlazi da za ugovornu odredbu koja je proglašena nepoštenom u načelu valja smatrati kao da nikada nije postojala, tako da ne može imati učinak u odnosu na potrošača. Sud je iz toga zaključio da sudsko utvrđenje nepoštenosti takve odredbe mora u načelu imati za posljedicu ponovnu uspostavu pravne i činjenične situacije u kojoj bi se potrošač nalazio da te odredbe nije bilo, tako da obveza nacionalnog suda da izuzme iz primjene nepoštenu ugovornu odredbu kojom se nalaže plaćanje iznosa za koje se ispostavilo da je neosnovano u načelu ima odgovarajući restitucijski učinak u odnosu na te iznose (vidjeti u tom smislu presude od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 61. i 62., i od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 54.).

38 U tom smislu valja smatrati da, osobito kako bi se osigurala učinkovita zaštita prava koja potrošač ima na temelju Direktive 93/13, valja smatrati da on u svakom trenutku mora moći istaknuti nepoštenost ugovorne odredbe, ne samo kao sredstva obrane nego i u svrhu sudskog proglašenja nepoštenosti ugovorne odredbe, tako da se na zahtjev koji je potrošač podnio radi utvrđenja nepoštenosti ugovorne odredbe u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača ne može primjenjivati nikakav zastarni rok.

39 Što se tiče, s druge strane, prigovora na zahtjev potrošača koji je podnesen zbog povrata nezakonito plaćenih iznosa, na temelju nepoštenih ugovornih odredaba u smislu Direktive 93/13, dovoljno je podsjetiti na to da je Sud već presudio da se članku 6. stavku 1. i članku 7. stavku 1. te direktive ne protivi nacionalni propis koji, iako predviđa da tužba za utvrđivanje ništetnosti nepoštene odredbe sadržane u ugovoru sklopljenom između trgovca i potrošača ne podliježe zastari, na tužbu za utvrđivanje restitucijskih učinaka tog utvrđenja primjenjuje rok zastare, pod uvjetom poštovanja načela ekvivalentnosti i djelotvornosti (vidjeti u tom smislu presude od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 58. i od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 84.).

40 Stoga valja smatrati da prigovor zastarnog roka na zahtjeve za obnovu koje su potrošači podnijeli radi ostvarivanja prava koja imaju na temelju Direktive 93/13 nije samo po sebi protivno načelu djelotvornosti jer njegova primjena u praksi ne onemogućuje ili pretjerano otežava ostvarivanje prava dodijeljenih tom direktivom.

41 Kao drugo, što se tiče trajanja zastarnog roka koji se primjenjuje na zahtjev potrošača za povrat neosnovano isplaćenih iznosa na temelju nepoštenih odredaba u smislu Direktive 93/13, valja istaknuti da je Sud već imao priliku odlučiti o usklađenosti s načelom djelotvornosti zastarnih rokova usporedivih s onim o kojem je riječ u glavnom postupku, koji su trajali tri i pet godina, a koji su istaknuti protiv tužbi kojima su se željeli istaknuti restitucijski učinci utvrđenja nepoštenosti ugovorne odredbe. Prema mišljenju Suda, ako su unaprijed utvrđeni i poznati, ti su rokovi dovoljni kako bi potrošaču omogućili da pripremi i podnese djelotvoran pravni lijek. Dakle, trajanje od tri do pet godina nije, samo po sebi, nespojivo s načelom djelotvornosti (vidjeti

u tom smislu presude od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 62. i 64., i od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 87. i navedenu sudsku praksu).

42 Slijedom toga, valja smatrati da se, pod uvjetom da je unaprijed utvrđen i poznat, zastarnim rokom od pet godina, poput ovoga o kojemu je riječ u glavnom postupku, koji se ističe protiv zahtjeva koji je potrošač podnio u svrhu povrata neosnovano isplaćenih iznosa, na temelju nepoštenih ugovornih odredbi u smislu Direktive 93/13, ne onemogućava ili pretjerano otežava izvršavanje prava dodijeljenih Direktivom 93/13. Naime, rok takvog trajanja je načelno materijalno dovoljan da bi potrošaču omogućio da pripremi i podnese djelotvorni pravni lijek u svrhu ostvarivanja prava koje ima na temelju te direktive, i to osobito u obliku restitucijskih zahtjeva utemeljenih na nepoštenosti ugovorne odredbe.

43 Međutim, što se tiče, kao treće, početka zastarnog roka o kojemu je riječ u glavnom postupku, postoji nezanemariva opasnost da se potrošač tijekom tog roka ne pozove na pravo koje mu je dodijeljeno Direktivom 93/13 (vidjeti u tom smislu presudu od 5. ožujka 2020., OPR-Finance, C-679/18, EU:C:2020:167, t. 22. i navedenu sudsku praksu).

44 Naime, iz navoda suda koji je uputio zahtjev proizlazi da petogodišnji zastarni rok predviđen člankom 2224. Građanskog zakonika počinje teći, prema sudskoj praksi francuskih sudova, od dana prihvata ponude predmetnog zajma.

45 U tom pogledu u obzir treba uzeti slabiji položaj potrošača u odnosu na trgovca, kako u pogledu pregovaračke snage tako i u pogledu razine obaviještenosti, što je situacija koja ga navodi da prihvati uvjete koje je trgovac unaprijed sastavio, bez mogućnosti utjecaja na njihov sadržaj (vidjeti u tom smislu presudu od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 66. i navedenu sudsku praksu). Jednako tako, valja podsjetiti da je moguće da potrošači nisu svjesni nepoštenosti odredbe ugovora o hipotekarnom zajmu ili ne percipiraju opseg svojih prava koja proizlaze iz Direktive 93/13 (vidjeti u tom smislu presudu od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 90. i navedenu sudsku praksu).

46 Valja istaknuti da zastarni rok može biti u skladu s načelom djelotvornosti samo ako se potrošač mogao u potpunosti upoznati sa svojim pravima prije nego što je taj rok počeo teći ili prije njegova isteka (vidjeti u tom smislu presude od 6. listopada 2009., Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, t. 45.; od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 67., i od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 91.).

47 Međutim, prigovor zastarnog roka od pet godina, poput onoga o kojem je riječ u glavnom postupku, na zahtjev potrošača za povrat neosnovano isplaćenih iznosa, na temelju nepoštenih odredaba u smislu Direktive 93/13, koji počinje teći na dan prihvaćanja ponude zajma, ne može navedenom potrošaču osigurati djelotvornu zaštitu jer taj rok može isteći čak i prije nego što je potrošač mogao saznati za nepoštenost odredbe sadržane u dotičnom ugovoru. Takav rok stoga pretjerano otežava korištenje prava koja tom potrošaču priznaje Direktiva 93/13 i osim toga protivan je načelu djelotvornosti (vidjeti po analogiji presude od 9. srpnja 2020., Raiffeisen Bank i BRD Groupe Société Générale, C-698/18 i C-699/18, EU:C:2020:537, t. 67. i 75., i od 16. srpnja 2020., Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 i C-259/19, EU:C:2020:578, t. 91.).

48 S obzirom na prethodno navedeno, na prvo i drugo pitanje valja odgovoriti da članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13, u vezi s načelom djelotvornosti, treba tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis koji podnošenje zahtjeva potrošača podvrgava:

– zastarnom roku, radi utvrđenja nepoštenosti odredbe ugovora koji su sklopili prodavatelj robe ili pružatelj usluga i potrošač;

– zastarnom roku od pet godina, u svrhu povrata neosnovano plaćenih iznosa na temelju takvih nepoštenih odredaba, pri čemu taj rok počinje teći od dana prihvaćanja ponude zajma, tako da potrošač u tom trenutku nije mogao znati sva svoja prava koja proizlaze iz te direktive.

Treće pitanje

49 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 tumačiti na način da pojam „glavni predmet ugovora" u smislu te odredbe obuhvaća odredbe ugovora o zajmu kojima se predviđa da je valuta obračuna strana valuta, a euro valuta plaćanja i čiji je učinak prebacivanje rizika promjene tečaja na korisnika kredita.

50 U skladu s člankom 4. stavkom 2. Direktive 93/13 procjena o tome jesu li neke odredbe nepoštene ne odnosi se ni na definiciju glavnog predmeta ugovora ni na primjerenost između cijene i naknade, s jedne strane, i isporučenih usluga i robe, s druge strane, sve dok su te odredbe jasno i razumljivo sastavljene. Sud stoga može nadzirati nepoštenost odredbe koja se odnosi na definiciju glavnog predmeta ugovora samo ako ta odredba nije jasna i razumljiva.

51 U tom pogledu Sud je presudio da se člankom 4. stavkom 2. Direktive 93/13 propisuje iznimka od mehanizma sadržajne ocjene nepoštenih odredbi koji je predviđen u sklopu sustava zaštite potrošača što ga je uspostavila ta direktiva i da se zato takva odredba mora usko tumačiti (presuda od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 34. i navedena sudska praksa).

52 U pogledu kategorije ugovornih odredbi koje su obuhvaćene pojmom „glavni predmet ugovora" u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, Sud je već ocijenio da te odredbe treba razumjeti kao one koje utvrđuju bitne činidbe tog ugovora koje ga kao takve određuju. Nasuprot tomu, odredbe koje su akcesornog značaja u usporedbi s onima koje definiraju samu bit ugovornog odnosa ne mogu biti obuhvaćene tim pojmom (presuda od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 32. i navedena sudska praksa).

53 Sud koji je uputio zahtjev pozvan je ispitati jesu li odredbe iz trećeg pitanja bitan dio činidbe dužnika koja se sastoji od otplate iznosa koji mu je davatelj zajma stavio na raspolaganje, uzimajući u obzir narav, opću strukturu i odredbe predmetnog ugovora o zajmu kao i pravni i činjenični kontekst u kojem se potonje nalaze (vidjeti u tom smislu presudu od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 33. i navedenu sudsku praksu).

54 S obzirom na to, ipak je na Sudu da iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 izvede kriterije primjenjive prilikom takvog ispitivanja (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 33.).

55 U vezi s tim, u pogledu ugovora o zajmu izraženih u stranoj valuti i otplativih u nacionalnoj valuti, Sud je pojasnio da se izuzimanje ugovornih odredaba od ocjene nepoštenosti koje se odnose na primjerenost cijene i naknade, s jedne strane, i zauzvrat pruženih usluga i robe, s druge strane, ne

može primijeniti na ugovorne odredbe koje samo određuju tečaj zamjene za stranu valutu u kojoj je izražen ugovor o kreditu radi obračuna otplate, iako davatelj kredita prilikom tog obračuna ne pruža nikakvu uslugu zamjene deviza pa te odredbe stoga ne sadržavaju nikakvu „naknadu" čija se primjerenost, s obzirom na to da bi bila riječ o protučinidbi za činidbu davatelja kredita, zbog toga ne bi mogla podvrgnuti ocjeni nepoštenosti na temelju članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 (presuda od 30. travnja 2014., Kásler i Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, t. 58.).

56 Međutim, Sud je također pojasnio, a da pritom nije ograničio to utvrđenje samo na ugovore o zajmu u stranoj valuti i otplative u toj istoj valuti, da ugovorne odredbe koje se odnose na valutni rizik definiraju glavni predmet tog ugovora (vidjeti, među ostalim, presude od 20. rujna 2018., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, t. 68. i navedenu sudsku praksu i od 14. ožujka 2019., Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, t. 48.).

57 U tom pogledu treba napomenuti da se ugovorom o kreditu zajmodavac prije svega obvezuje staviti na raspolaganje zajmoprimcu određeni iznos novaca, a potonji se pak ponajprije obvezuje taj iznos vratiti, uglavnom s kamatama, u skladu s predviđenim rasporedom plaćanja. Bitne obveze takvog ugovora odnose se dakle na novčani iznos koji se mora odrediti u odnosu na ugovorom utvrđenu valutu isplate i otplate koje su u njemu određene. Prema tome, činjenica da se kredit mora vratiti u određenoj valuti načelno je povezana sa samom naravi obveze dužnika, a ne s akcesornim načinom plaćanja, što je čini bitnim elementom ugovora o zajmu (presuda od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 38.).

58 Stoga je na sudu koji je uputio zahtjev da ocijeni, uzimajući u obzir kriterije utvrđene u točkama 55. do 57. ove presude, jesu li odredbe ugovora o kojima je riječ u glavnom postupku, koje predviđaju da je valuta obračuna strana valuta, a euro valuta plaćanja i koje za učinak imaju prebacivanje valutnog rizika na zajmoprimca, povezane sa samom naravi obveze dužnika da vrati iznos koji mu je davatelj kredita stavio na raspolaganje, i to neovisno o tome odnosi li se potrošačevo osporavanje i na troškove tečaja.

59 Osim toga, valja pojasniti da postojanje, u ugovoru o zajmu izraženom u stranoj valuti, druge odredbe koja omogućuje zajmoprimcu da izvrši opciju konverzije u eurima na unaprijed određene datume ne može značiti da odredbe koje se odnose na tečajni rizik zbog toga postaju akcesorne. Naime, činjenica da stranke u određenim rokovima mogu izmijeniti jednu od bitnih odredbi ugovora omogućuje zajmoprimcu da izmijeni uvjete svojeg kredita *ex nunc* a da postojanje takve mogućnosti nema izravan utjecaj na ocjenu bitne činidbe koja karakterizira predmetni ugovor.

60 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na treće pitanje valja odgovoriti da članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da su odredbe ugovora o zajmu kojima se predviđa da je strana valuta valuta obračuna, a euro valuta plaćanja i čiji je učinak prebacivanje valutnog rizika na zajmoprimca obuhvaćene tom odredbom u slučaju kada te ugovorne odredbe određuju bitan element koji obilježava navedeni ugovor.

Četvrto i peto pitanje

61 Svojim četvrtim i petim pitanjem, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 tumačiti na način da je, u okviru ugovora o hipotekarnom kreditu u stranoj valuti, zahtjev transparentnosti odredaba tog ugovora kojima se predviđa da je strana valuta valuta obračuna, a euro valuta plaćanja i koji za posljedicu imaju

prebacivanje valutnog rizika na zajmoprimca ispunjen jer je pružatelj usluge ili prodavatelj robe potrošaču dao informacije o utjecaju mogućih povećanja ili smanjenja vrijednosti eura u odnosu na stranu valutu u kojoj je izražen zajam na financijske obveze tog potrošača.

62 Prema ustaljenoj sudskoj praksi u pogledu zahtjeva transparentnosti, informiranje prije sklapanja ugovora o ugovornim uvjetima i posljedicama sklapanja ugovora od temeljne je važnosti za potrošača. On, među ostalim, i na osnovi te informacije donosi odluku o tome želi li biti ugovorno vezan uvjetima koje je prethodno sastavio trgovac (presuda od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 49. i navedena sudska praksa).

63 Iz toga slijedi da se zahtjev transparentnosti ugovornih odredbi, koja proizlazi iz članka 4. stavka 2. i članka 5. Direktive 93/13, ne može svesti samo na razumljivost tih odredbi na formalnoj i jezičnoj razini. Budući da se sustav zaštite uspostavljen tom direktivom temelji na ideji da se potrošač nalazi u slabijem položaju u odnosu na trgovca, osobito u pogledu razine obaviještenosti, zahtjev jasnog i razumljivog sastavljanja ugovornih odredbi a samim time i transparentnosti, predviđen navedenom direktivom treba shvatiti u širem smislu (presuda od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, EU:C:2020:138, C-125/18, t. 50. i navedena sudska praksa).

64 Navedeni zahtjev treba, dakle, shvatiti tako da određuje ne samo da dotična ugovorna odredba potrošaču mora biti razumljiva na formalnoj i gramatičkoj razini nego i da prosječan potrošač, koji je uobičajeno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, može shvatiti konkretno funkcioniranje načina izračuna te stope i samim time na osnovi preciznih i razumljivih kriterija procijeniti potencijalno značajne ekonomske posljedice koje bi takva ugovorna odredba mogla imati na njegove financijske obveze (presuda od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 51. i navedena sudska praksa).

65 To znači osobito da se u ugovoru mora transparentno iznijeti konkretno funkcioniranje mehanizma na koji se upućuje predmetnom odredbom kao i, ako je to potrebno, odnos između tog mehanizma i mehanizma utvrđenog drugim odredbama, tako da taj potrošač na temelju točnih i razumljivih kriterija može procijeniti ekonomske posljedice koje iz toga za njega proizlaze (vidjeti u tom smislu presudu od 27. siječnja 2021., Dexia Nederland, C-229/19 i C-289/19, EU:C:2021:68, t. 50. i navedenu sudsku praksu).

66 Pitanje je li u ovom slučaju poštovan zahtjev transparentnosti treba ispitati sud koji je uputio zahtjev s obzirom na sve relevantne elemente činjeničnog stanja, uključujući oglašavanje i informacije koje je prilikom pregovaranja o ugovoru o zajmu o kojemu je riječ u glavnom postupku pružio ne samo zajmodavac nego i svaka druga osoba koja je u ime prodavatelja robe ili pružatelja usluge sudjelovala u stavljanju dotičnog zajma na tržište.

67 Konkretno, na nacionalnom je sudu da provjeri, kada razmatra sve okolnosti sklapanja ugovora, jesu li u predmetnom slučaju potrošaču bili priopćeni svi elementi koji bi mogli imati utjecaja na opseg njegove obveze, a na temelju kojih on može ocijeniti osobito ukupnu cijenu svojeg zajma. Odlučujuću ulogu u toj ocjeni ima, s jedne strane, pitanje jesu li odredbe tog ugovora sastavljene jasno i razumljivo, tako da prosječnom potrošaču, kako je opisan u točki 64. ove presude, omoguće procjenu te cijene, i, s druge strane, okolnost povezana s nenavođenjem u ugovoru o kreditu informacija koje se smatraju bitnima s obzirom na narav robe ili usluga koje su predmet tog ugovora (vidjeti u tom smislu presudu od 3. ožujka 2020., Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, t. 52. i navedenu sudsku praksu).

68 U ovom slučaju sud koji je uputio zahtjev ističe da su tužitelji u glavnom postupku prije uzimanja svojih zajmova primili informacije o utjecaju promjena pariteta između eura i švicarskog franka na trajanje ugovora i na otplate za podmirenje preostalog iznosa dugovanja. Valutni rizik pak nije uopće spomenut.

69 U pogledu ugovora o zajmu u stranoj valuti, poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, valja, kao prvo, utvrditi da je za potrebe navedene ocjene relevantna svaka informacija koju je prodavatelj robe ili pružatelj usluga pružio, a kojom se potrošaču pojašnjava funkcioniranje mehanizma konverzije i rizik povezan s njim. Osobito važni elementi su pojašnjenja u pogledu rizika koji nastaju zajmoprimcu u slučaju znatne deprecijacije zakonskog sredstva plaćanja u državi članici u kojoj on ima prebivalište i povećanje strane kamatne stope.

70 U tom pogledu, kao što je naglasio Europski odbor za sistemske rizike u svojoj Preporuci CERS/2011/1 od 21. rujna 2011. o kreditiranju u stranim valutama (SL 2011., C 342, str. 1.), financijske institucije moraju korisnicima kredita pružiti dovoljno informacija kako bi mogli donositi razborite i informirane odluke, pri čemu te informacije moraju barem uključivati utjecaj koji na rate ima znatna deprecijacija zakonskog sredstva plaćanja u državi članici u kojoj korisnik kredita ima prebivalište i povećanje strane kamatne stope (Preporuka A – Osvješćivanje korisnika kredita o rizicima, točka 1.) (presuda od 20. rujna 2018., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, t. 74. i navedena sudska praksa).

71 Sud je osobito istaknuo da korisnik kredita mora biti jasno obaviješten o činjenici da se, sklapajući ugovor o zajmu u stranoj valuti, izlaže tečajnom riziku koji će gospodarski teško moći snositi u slučaju pada vrijednosti valute u kojoj ostvaruje svoj dohodak. Osim toga, pružatelj usluge, mora iznijeti moguće promjene deviznog tečaja i rizike svojstvene sklapanju takvog ugovora (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2018., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, t. 75. i navedenu sudsku praksu).

72 Iz toga proizlazi da, kako bi se poštovao zahtjev transparentnosti, informacije koje priopćava prodavatelj robe ili pružatelj usluge moraju moći omogućiti prosječnom potrošaču, koji je uobičajeno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, da može shvatiti ne samo da, s obzirom na promjene deviznog tečaja, kretanje pariteta između valute obračuna i valute plaćanja može dovesti do nepovoljnih posljedica u pogledu njegovih financijskih obveza, nego i da razumije, prilikom sklapanja zajma izraženog u stranoj valuti, stvarni rizik kojem se izlaže tijekom cijelog trajanja ugovora, u slučaju znatne deprecijacije valute u kojoj prima svoje prihode u odnosu na valutu obračuna.

73 U tom kontekstu valja pojasniti da brojčano izražene simulacije, poput onih uključenih u određene ponude zajma o kojima je riječ u glavnom postupku, mogu biti koristan element informacija ako se temelje na dostatnim i točnim podacima i ako sadržavaju objektivne ocjene koje se potrošaču priopćavaju jasno i razumljivo. Samo u tim uvjetima takve simulacije mogu omogućiti prodavatelju robe ili pružatelju usluga da se pažnju tog potrošača privuče na rizik potencijalno znatnih negativnih ekonomskih posljedica ugovornih odredbi. Međutim, kao i svaka druga informacija u vezi s opsegom obveze potrošača koju priopćava prodavatelj robe ili pružatelj usluge, brojčano izražene simulacije moraju doprinijeti tome da taj potrošač razumije dugoročni stvarni opseg rizika povezan s mogućim promjenama deviznog tečaja i time rizike svojstvene sklapanju ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti.

74 Tako u okviru ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti kojim se potrošač izlaže valutnom riziku priopćenje prodavatelja robe ili pružatelja usluga informacija potrošaču, čak i brojnih, ne ispunjava zahtjev transparentnosti ako se te informacije temelje na pretpostavci da će paritet između valute obračuna i valute plaćanja ostati stabilan tijekom cijelog trajanja ugovora. Tomu je osobito tako kada prodavatelj robe ili pružatelj usluge potrošača nije upozorio na gospodarski kontekst koji može imati posljedice na promjene deviznog tečaja, tako da potrošač nije stavljen u položaj u kojem može konkretno razumjeti potencijalno ozbiljne posljedice koje na njegovu financijsku situaciju mogu proizaći iz sklapanja zajma u stranoj valuti.

75 Kao drugo, među relevantnim elementima u svrhu ocjene navedene u točki 67. ove presude jest i jezik kojim se koristi financijska ustanova u predugovornim i ugovornim dokumentima. Osobito nepostojanje izraza ili pojašnjenja kojima se zajmoprimac izričito upozorava na postojanje posebnih rizika povezanih s ugovorima o zajmu izraženima u stranoj valuti može potvrditi da zahtjev transparentnosti, kako osobito proizlazi iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, nije ispunjen.

76 Kao treće i posljednje, s obzirom na činjenične okolnosti istaknute u točki 15. ove presude, važno je podsjetiti na to da utvrđenje nepoštenosti poslovne prakse o kojoj su stranke glavnog postupka raspravljale na raspravi pred Sudom može također biti jedan od elemenata na kojima nacionalni sud može temeljiti svoju ocjenu nepoštenosti odredaba ugovora sklopljenog između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača (vidjeti u tom smislu presudu od 15. ožujka 2012., Pereničová i Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, t. 43.).

77 Međutim, taj element ne može automatski i sam po sebi dokazati da zahtjev transparentnosti koji proizlazi iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13 nije ispunjen jer to pitanje treba ispitati s obzirom na sve okolnosti konkretnog slučaja (vidjeti u tom smislu presudu od 15. ožujka 2012., Pereničová i Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, t. 44. i navedenu sudsku praksu).

78 S obzirom na prethodna razmatranja, na četvrto i peto pitanje valja odgovoriti da članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da je u okviru ugovora o zajmu izraženom u stranoj valuti zahtjev transparentnosti odredaba tog ugovora kojima se predviđa da je valuta obračuna strana valuta, a euro valuta plaćanja i koji za posljedicu imaju prebacivanje valutnog rizika na zajmoprimca, ispunjen ako je pružatelj usluge ili prodavatelj robe potrošaču dao dostatne i točne informacije koje prosječnom potrošaču, koji je uobičajeno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, omogućuju da razumije konkretno funkcioniranje predmetnog financijskog mehanizma i tako ocijeni rizik potencijalno znatnih negativnih ekonomskih posljedica takvih odredaba na svoje financijske obveze tijekom cijelog trajanja ugovora.

Šesto i sedmo pitanje

79 Svojim šestim i sedmim pitanjem, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li Direktivu 93/13 tumačiti na način da joj se protivi to da je teret dokazivanja jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe, u smislu članka 4. stavka 2. te direktive, na potrošaču i je li to slučaj i u pogledu prijenosa informacija sadržanih u dokumentima koji se odnose na tehnike prodaje koje je koristio pružatelj usluga ili prodavatelj robe, odnosno druga osoba koja je u ime tog prodavatelja robe ili pružatelja usluga sudjelovala u stavljanju dotičnih zajmova na tržište.

80 U tom pogledu valja istaknuti da Direktiva 93/13 ne sadržava nijednu odredbu o teretu dokazivanja u pogledu jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe u smislu članka 4. stavka 2. te direktive.

81 Stoga, kao što to proizlazi iz sudske prakse navedene u točki 27. ove presude, takvi načini provedbe zaštite potrošača, predviđeni Direktivom 93/13, stvar su unutarnjeg pravnog poretka država članica na temelju načela njihove procesne autonomije, pri čemu ta pravila ne smiju biti nepovoljnija od onih kojima se uređuju slične unutarnje situacije (načelo ekvivalentnosti), niti smiju biti oblikovana tako da je u praksi nemoguće ili pretjerano teško izvršavati prava dodijeljena pravnim poretkom Unije (načelo djelotvornosti).

82 U tom pogledu valja istaknuti da Direktiva 93/13 osobito ima za cilj zaštititi potrošača kako bi se ponovno uravnotežila nejednakost između položaja prodavatelja robe ili pružatelja usluge i položaja potrošača u ugovornom odnosu. Ta nejednakost proizlazi iz slabijeg položaja potrošača u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluga u pogledu pregovaračke snage i razine informiranosti, što potrošača navodi na to da, kao što je to navedeno u točki 45. ove presude, prihvati uvjete koje je trgovac unaprijed sastavio bez mogućnosti utjecaja na njihov sadržaj.

83 Isto tako, kao što je to već utvrđeno u točki 78. ove presude, da bi se ispunio zahtjev transparentnosti, kako proizlazi osobito iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13, prodavatelj robe ili pružatelj usluga mora potrošaču pružiti dostatne i točne informacije koje mu omogućuju procjenu rizika potencijalno znatnih negativnih ekonomskih posljedica ugovornih odredaba na njegove financijske obveze.

84 U tom pogledu valja istaknuti da se poštovanje načela djelotvornosti i postizanja cilja na kojem se temelji Direktiva 93/13, a to je zaštita potrošača ponovnim uravnoteženjem nejednakosti između položaja pružatelja usluga ili prodavatelja robe i položaja potrošača, ne bi moglo osigurati ako bi teret dokazivanja jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe u smislu članka 4. stavka 2. te direktive bio na potrošaču.

85 Naime, kao što su to u biti navele francuska vlada i Europska komisija u svojim pisanim očitovanjima, djelotvornost ostvarivanja prava dodijeljenih Direktivom 93/13 ne bi se mogla osigurati ako bi potrošač bio dužan dokazati negativnu činjenicu, odnosno da mu prodavatelj robe ili pružatelj usluge nije dostavio sve potrebne informacije kako bi ispunio zahtjev transparentnosti, kako proizlazi osobito iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13.

86 Nasuprot tome, djelotvornost izvršavanja prava iz Direktive 93/13 moguće je osigurati ako je pružatelj usluge ili prodavatelj robe načelno dužan na sudu dokazati da su njegove predugovorne i ugovorne obveze vezane za zahtjev transparentnosti ugovornih odredaba valjano ispunjene, kao što proizlazi iz članka 4. stavka 2. Direktive 93/13. Tako se može zajamčiti zaštita potrošača bez neproporcionalne povrede prava pružatelja usluge ili prodavatelja robe na pravično suđenje (vidjeti po analogiji presudu od 18. prosinca 2014., CA Consumer Finance, C-449/13, EU:C:2014:2464, t. 28.).

87 Nadalje, u tom pogledu valja pojasniti da, kad je riječ o „dokumentima koji se odnose na tehnike prodaje”, na koje se posebno odnosi sedmo pitanje, obveza prodavatelja robe ili pružatelja usluga da dokaže da je ispunio svoje predugovorne i ugovorne obveze mora također obuhvaćati dokaz da je pružatelj usluge ili prodavatelj robe odnosno svaka druga osoba koja je u ime prodavatelja robe ili pružatelja usluge sudjelovala u stavljanju dotičnih zajmova na tržište potrošaču priopćio informacije sadržane u tim dokumentima. Tome je osobito tako kada se smatra da se ti dokumenti mogu pokazati korisnima za ocjenu jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe u smislu članka 4. stavka 2. Direktive 93/13.

88 Kao što je to sud koji je uputio zahtjev pravilno istaknuo, u konačnici je na pružatelju usluga ili prodavatelju robe da kontrolira distribucijske kanale svojih proizvoda, bilo da je riječ o izboru posrednika ili trgovačkog komuniciranja s potrošačem. Stoga bi pružatelj usluga ili prodavatelj robe morao biti u mogućnosti raspolagati dokazima da predmetni dokumenti nisu bili korišteni ili da više nisu bili korišteni na dan sklapanja ugovora kako bi se opravdalo valjano ispunjenje njegovih predugovornih i ugovornih obveza povezanih osobito sa zahtjevom transparentnosti ugovornih odredbi.

89 Iz prethodno navedenog proizlazi da na šesto i sedmo pitanje valja odgovoriti da Direktivu 93/13 treba tumačiti na način da joj se protivi to da je teret dokazivanja jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe, u smislu članka 4. stavka 2. te direktive, na potrošaču.

Osmo pitanje

90 Svojim osmim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da odredbe ugovora o zajmu kojima se predviđa da je valuta obračuna strana valuta, a euro valuta plaćanja i čiji je učinak prebacivanje valutnog rizika na zajmoprimca, pri čemu se stvara znatnija neravnoteža u pravima i obvezama stranaka, proizašlima iz navedenog ugovora na štetu potrošača, jer, s jedne strane, pružatelj usluge ili prodavatelj robe raspolaže boljim sredstvima od potrošača za predviđanje valutnog rizika i, s druge strane, rizik tog prodavatelja robe ili pružatelja je ograničen, dok potrošačev to nije.

91 Valja podsjetiti na to da se, u skladu s člankom 3. stavkom 1. Direktive 93/13, ugovorna odredba ugovora između pružatelja usluge ili prodavatelja robe i potrošača o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka proizišlima iz ugovora.

92 Također valja pojasniti da se, prema ustaljenoj sudskoj praksi, nadležnost Suda odnosi na kriterije koje nacionalni sud može ili mora primijeniti prilikom ispitivanja neke ugovorne odredbe u odnosu na odredbe te direktive i osobito prilikom ispitivanja moguće nepoštenosti neke ugovorne odredbe u smislu članka 3. stavka 1. te direktive s obzirom na to da je na tom sucu da donese odluku o konkretnoj kvalifikaciji određene ugovorne odredbe ovisno o okolnostima koje su svojstvene predmetnom slučaju. Iz toga proizlazi da se Sud mora ograničiti na davanje sudu koji je uputio zahtjev naznaka o kojima on mora voditi računa radi ocjenjivanja nepoštenosti predmetne odredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 3. rujna 2020., Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 i C-252/19, EU:C:2020:631, t. 91. i navedenu sudsku praksu).

93 Što se tiče ocjene nepoštenosti ugovorne odredbe, nacionalni je sud dužan utvrditi, uzimajući u obzir kriterije navedene u članku 3. stavku 1. i članku 5. Direktive 93/13, ispunjava li takva odredba, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja, zahtjeve savjesnosti i poštenja, ravnoteže i transparentnosti, kako ih postavlja ta direktiva (vidjeti, među ostalim, presudu od 7. studenoga 2019., Profi Credit Polska, C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:930, t. 53. i navedenu sudsku praksu).

94 Na taj je način transparentnost ugovorne odredbe, koja se zahtijeva u članku 5. Direktive 93/13, jedan od elemenata o kojima treba voditi računa prilikom ocjenjivanja njezine nepoštenosti, što je zadaća nacionalnog suda na temelju članka 3. stavka 1. te direktive (presuda od 3. listopada 2019., Kiss i CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, t. 49. i navedena sudska praksa).

95 U ovom slučaju ugovornim odredbama o kojima je riječ u glavnom postupku, unesenima u ugovore o zajmu u stranoj valuti, predviđaju da obje strane snose devizni rizik, ali da je rizik koji snosi prodavatelj robe ili pružatelj usluga, u ovom slučaju bankovna institucija, ograničen, dok potrošačev to nije. Tako se tim odredbama valutni rizik u slučaju znatne deprecijacije nacionalne valute u odnosu na stranu valutu prebacuje na potrošača.

96 U tom pogledu iz sudske prakse Suda proizlazi da je, u okviru ugovora o zajmu izraženih u stranoj valuti, poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku, na nacionalnom sudu da procijeni, s obzirom na sve okolnosti glavnog postupka i uzimajući u obzir osobito stručnost i znanja pružatelja usluga ili prodavatelja robe, u vezi s mogućim promjenama tečaja i rizicima svojstvenima sklapanju ugovora o zajmu u stranoj valuti, kao prvo, moguće nepoštovanje zahtjeva postupanja u dobroj vjeri i, kao drugo, postojanje eventualne znatnije neravnoteže u smislu članka 3. stavka 1. Direktive 93/13 (vidjeti u tom smislu presudu od 20. rujna 2017., Andriciuc i dr., C-186/16, EU:C:2017:703, t. 56.).

97 U pogledu zahtjeva dobre vjere, valja istaknuti, kao što proizlazi iz šesnaeste uvodne izjave Direktive 93/13, da prilikom donošenja te procjene posebnu pozornost treba posvetiti jačini pregovaračkih stajališta strana i pitanju je li potrošač bio naveden da prihvati dotičnu odredbu.

98 Kad je riječ o pitanju stvara li neka odredba, u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka proizašlima iz ugovora, na nacionalnom sudu je da provjeri je li prodavatelj robe ili pružatelj usluga, kada na pošten i pravedan način posluje s potrošačem, mogao razumno očekivati da će ovaj nakon pregovora prihvatiti tu odredbu (vidjeti, među ostalim, presudu od 3. rujna 2020., Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 i C-252/19, EU:C:2020:631, t. 93. i navedenu sudsku praksu).

99 Slijedom toga, kako bi se ocijenilo stvaraju li ugovorne odredbe poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku znatniju neravnotežu na štetu potrošača u pravima i obvezama stranaka ugovora o zajmu proizašlih iz ugovora, valja uzeti u obzir sve okolnosti za koje je profesionalni zajmodavac mogao znati u trenutku sklapanja tog ugovora, uzimajući u obzir osobito njegovu stručnost, u pogledu mogućih promjena deviznog tečaja i rizika svojstvenih sklapanju takvog zajma i koje su mogle imati posljedice na kasnije izvršenje ugovora i na pravni položaj potrošača.

100 S obzirom na bolja znanja i sredstva prodavatelja robe ili pružatelja usluga za predviđanje deviznog rizika, koji se može pojaviti u bilo kojem trenutku tijekom trajanja ugovora, kao i neograničeni rizik u vezi s promjenama deviznog tečaja koji ugovorne odredbe poput onih o kojima je riječ u glavnom postupku prebacuju na potrošača, treba smatrati da takve odredbe mogu dovesti do znatnije neravnoteže u pravima i obvezama stranaka proizašlima iz ugovora o zajmu na štetu potrošača.

101 Naime, pod uvjetom provjera koje mora izvršiti sud koji je uputio zahtjev, čini se da ugovorne odredbe o kojima je riječ u glavnom postupku potrošača izlažu, s obzirom na to da pružatelj usluge ili prodavatelj robe nije poštovao zahtjev transparentnosti u odnosu na tog potrošača, neproporcionalnom riziku u odnosu na pružene usluge i iznos primljenog zajma jer primjena tih odredbi ima za posljedicu to da potrošač mora snositi trošak dugoročnih kretanja deviznog tečaja. Ovisno o tom razvoju, taj se potrošač može naći u situaciji u kojoj je, s jedne strane, preostali dugovani iznos glavnice u valuti plaćanja, u ovom slučaju u eurima, znatno veći od iznosa koji je početno pozajmljen i, s druge strane, uplaćeni mjesečne obroci gotovo pokrivaju isključivo

kamate. To je osobito slučaj kada to povećanje preostalog iznosa glavnice u nacionalnoj valuti nije uravnoteženo razlikom između kamatne stope strane valute i kamatne stope nacionalne valute jer je postojanje takve razlike za zajmoprimca glavna prednost zajma u stranoj valuti.

102 U takvim okolnostima, uzimajući u obzir zahtjev transparentnosti koji proizlazi iz članka 5. Direktive 93/13, ne može se smatrati da je pružatelj usluge ili prodavatelj robe mogao razumno očekivati, postupajući transparentno s potrošačem, da potonji nakon pregovora prihvati takve ugovorne odredbe (vidjeti po analogiji presudu od 3. rujna 2020., Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 i C-252/19, EU:C:2020:631, t. 96.), što je ipak na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri.

103 S obzirom na prethodno navedeno, na osmo pitanje valja odgovoriti da članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da odredbe ugovora o zajmu kojima se predviđa da je valuta obračuna strana valuta, a euro valuta plaćanja i čiji je učinak prebacivanje valutnog rizika na zajmoprimca bez ograničenja, mogu stvoriti znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka proizašlima iz navedenog ugovora na štetu potrošača s obzirom na to da prodavatelj robe ili pružatelj usluge ne može razumno očekivati, postupajući transparentno s potrošačem, da potonji nakon pojedinačnih pregovora prihvati neproporcionalni valutni rizik koji proizlazi iz takvih odredaba.

Troškovi

104 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

1. **Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima u vezi s načelom djelotvornosti treba tumačiti na način da im se protivi nacionalni propis koji podnošenje zahtjeva potrošača podvrgava:**

   – **zastarnom roku, radi utvrđenja nepoštenosti odredbe ugovora koji su sklopili prodavatelj robe ili pružatelj usluga i potrošač;**

   – **zastarnom roku od pet godina, u svrhu povrata neosnovano plaćenih iznosa na temelju takvih nepoštenih odredaba, pri čemu taj rok počinje teći od dana prihvaćanja ponude zajma, tako da potrošač u tom trenutku nije mogao znati sva svoja prava koja proizlaze iz te direktive.**

2. **Članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da su odredbe ugovora o zajmu kojima se predviđa da je valuta obračuna strana valuta, a euro valuta plaćanja i čiji je učinak smanjenje rizika promjene tečaja najmoprimca obuhvaćene tom odredbom u slučaju kada te odredbe određuju bitan element koji obilježava navedeni ugovor.**

3. **Članak 4. stavak 2. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da je, u okviru ugovora o hipotekarnom kreditu u stranoj valuti, zahtjev transparentnosti odredbi tog ugovora kojima se predviđa da je valuta obračuna strana valuta, a euro valuta plaćanja i koji za posljedicu imaju prebacivanje valutnog rizika na zajmoprimca, ispunjen ako je pružatelj**

usluge ili prodavatelj robe potrošaču dao dovoljne i točne informacije koje omogućuju prosječnom potrošaču, koji je uredno obaviješten i postupa s dužnom pažnjom i razboritošću, da razumije konkretno funkcioniranje dotičnog financijskog mehanizma te ocijeni rizik od negativnih ekonomskih posljedica, koje bi mogle biti značajne, takvih ugovornih odredaba na njegove financijske obveze tijekom cjelokupnog trajanja ugovora.

4. **Direktivu 93/13 treba tumačiti na način da joj se protivi to da je teret dokazivanja jasnoće i razumljivosti ugovorne odredbe, u smislu članka 4. stavka 2. te direktive, na potrošaču.**

5. **Članak 3. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da da odredbe ugovora o zajmu kojima se predviđa da je valuta obračuna strana valuta, a euro valuta plaćanja i čiji je učinak prebacivanje valutnog rizika na zajmoprimca bez ograničenja, pri čemu može doći do stvaranja znatne neravnoteže u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz navedenog ugovora na štetu potrošača, jer pružatelj usluge ili prodavatelj robe ne može očekivati, poštujući zahtjev transparentnosti u odnosu na potrošača, da će potonji nakon pojedinačnih pregovora prihvatiti neproporcionalni rizik promjena tečaja koji proizlazi iz tih ugovornih odredaba.**

Potpisi